

فهرست

FILM	پاسخ	سؤالات	درسنامه
30 min	۲۲۴	۱۹	۸
16 min	۲۲۵	۳۱	۲۳
19 min	۲۲۶	۴۰	۳۳
27 min	۲۲۸	۵۴	۴۳
19 min	۲۳۰	۶۸	۵۸
18 min	۲۳۱	۸۱	۷۲
22 min	۲۳۳	۹۷	۸۴
14 min	۲۳۵	۱۱۰	۱۰۱
14 min	۲۳۶	۱۱۹	۱۱۲
12 min	۲۳۷	۱۲۹	۱۲۲
15 min	۲۳۸	۱۴۱	۱۳۲
11 min	۲۳۹	۱۵۱	۱۴۵
17 min	۲۴۰	۱۶۶	۱۵۳
13 min	۲۴۱	۱۷۹	۱۷۰
13 min	۲۴۳	۱۹۰	۱۸۲
12 min	۲۴۴	۲۰۲	۱۹۳
12 min	۲۴۶	۲۱۲	۲۰۵
11 min	۲۴۷	۲۲۱	۲۱۵

درس اول: هدایت الهی
درس دوم: تداوم هدایت
درس سوم: آخرین پیامبر
درس چهارم: معجزه جاویدان
درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر (ص)
درس ششم: پیشوای اسوه
درس هفتم: امامت، تداوم رسالت
درس هشتم: جان و جانشین پیامبر (ص)
درس نهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ...
درس دهم: احیای ارزش‌های راستین
درس یازدهم: جهاد در راستای ولایت ظاهری
درس دوازدهم: عصر غیبت امام زمان (عج)
درس سیزدهم: در انتظار ظهور
درس چهاردهم: مرجعیت و ولایت فقیه
درس پانزدهم: رهبری و مردم
درس شانزدهم: عزت‌نفس
درس هفدهم: زمینه‌های پیوند
درس هجدهم: پیوند مقدس

نمونه سؤال امتحانی

۲۵۴	آزمون ۴: نوبت دوم
۲۵۶	آزمون ۵: نوبت دوم
۲۵۸	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون ۱ تا ۵

۲۵۰	آزمون ۱: نوبت اول
۲۵۱	آزمون ۲: نوبت دوم
۲۵۳	آزمون ۳: نوبت دوم

1

بخش

درستامه

و سوالات تشریحی

درس اول

هدایت الهی

در این درس می‌خوانیم

در این درس به انواع نیازهای طبیعی و غریزی انسان و نیازهای برتر او اشاره می‌شود. دو ویژگی برای پاسخ مناسب به نیازهای برتر که فقط خداوند می‌تواند به آن‌ها پاسخ دهد، بررسی می‌شود؛ بنابراین ضرورت نیاز به هدایت الهی برای پاسخ به این نیازها معلوم شده و تناسب هدایت ویژه انسان با ویژگی‌های او برقرار می‌گردد.

مشاوره

با احتساب آیات تفکر و اندیشه که قبل از شروع درس اول آمده، این درس دارای ۵ آیه عربی و یک آیه فارسی در اندیشه و تحقیق، ۱ سوره، ۲ حدیث فارسی و ۲ شعر است. بارم این درس در امتحان ترم اول ۱/۵ نمره و در امتحان ترم دوم ۵/۵ نمره است.

کلیدواژه‌ها، آیه یا حدیث و شعر که مربوط به هر یک از سه نیاز برتره بشناس. دو ویژگی پاسخ مناسب به آن‌ها و دو ویژگی پاسخ‌دهنده آن‌ها (خدا) رو یاد بگیر. ارتباط پیامبران الهی، عقل و اختیار انسان، بنیادی‌ترین مفهوم نهفته در این درسه که در حدیث امام کاظم (ع) خطاب به هشام‌بن حکم اومده و در امتحان هم پرتکراره.

درس ۱

برای استفاده از فیلم آموزشی شب امتحان این درس QR-code مقابل را اسکن کنید.

فیلم
شب
امتحان

یادآوری ۱

- در سال گذشته با «هدف زندگی» (تقرب به خدا) آشنا شدیم و دانستیم که مقصود و محبوب نهایی زندگی ما «خداست». او سرچشمه همه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست (خالقیت) و حرکت به سوی این خوبی‌ها به معنای **نزدیکی** به اوست (قرب الهی). درحقیقت، راه دستیابی به همه کمال‌ها و زیبایی‌ها **تقرب به خداست**.
- هم‌چنین آموختیم که موجودات جهان، از آن‌ها خدایند (مالکیت) و بازگشتشان هم به سوی اوست (معاد). در میان مخلوقات پیرامون ما، بازگشت انسان، یک بازگشت **ویژه** است. **معاد** هر انسانی از عمل اختیاری او شکل می‌گیرد؛ بنابراین، باید برای انجام بهترین عمل، ۱ به **درستی برنامه‌ریزی** کرد و ۲ عقاید، اخلاق و اعمالی که موجب **رستگاری** در دنیا و آخرت می‌شود را **شناخت** و ۳ به آن‌ها پایبند بود.
- امسال در این بخش از کتاب دین و زندگی، با **روش هدایتی** خداوند (هدایت تشریحی) بیش‌تر آشنا می‌شویم تا با بهره‌مندی از هدایت‌های او، برای بهترین زندگی در دنیا و کسب **خوشبختی جاویدان** در آخرت، بهتر برنامه‌ریزی کنیم. (نیاز به کشف راه درست زندگی)

تفکر و اندیشه ۲

سؤال ۱ حیات بخش جسم و روح انسان چیست؟

جواب آب: نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و **عامل اصلی ادامه حیات** است. در نبود آب از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود. آری، آب **مایه حیات** و **اساس زندگی در جهان** است.

۱. یادآوری، مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.
۲. تفکر و اندیشه مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

ایستگاه آیه - انبیاء، ۳۰

و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم (پدید آوردیم).

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

سؤال ۱ عامل حیات بخش جهان مادی و انسان چیست؟

۲ اثرگذاری آب در جهان چیست؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آب

۲ هر چیز زنده‌ای از آن قرار داده شده است.

۳ نیازهای طبیعی و غریزی

• انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست.

ایستگاه آیه - فرقان، ۴۹

تا به وسیله آن (باران) سرزمینی مرده را زنده کنیم.

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا

سؤال ۱ نعمت گران قدر آب چه تأثیری بر طبیعت و زندگی انسان دارد؟

۲ خداوند زنده کردن زمین مُرده را به واسطه کدام عامل انجام می‌دهد؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ زمین مُرده را زنده می‌کند.

۲ آب

۳ نیازهای طبیعی و غریزی

سؤال اما راستی حیات روح بشروابسته به چیست؟ چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟

جواب دین الهی که در آن هدایت بشر از سوی خدا نهفته است، حیات بخش روح انسان است و با ایمان به خدا و اجابت فرمان او و رسولش می‌توان به آن دست یافت.

ایستگاه آیه - انفال، ۲۴

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

سؤال ۱ عامل حیات بخش روح بشر در آیات چه چیزی معرفی شده است؟

۲ پذیرش فرمان الهی که از طریق پیامبر (ص) به ما می‌رسد، چه اثری در زندگی ما دارد؟

۳ لازمه زندگی مؤمنانه، به هنگام دعوت الهی چیست؟

پاسخ ۱ اجابت فرمان خدا و پیامبر

۲ حیات معنوی (حقیقی) به انسان می‌دهد.

۳ اجابت فرمان خدا و پیامبر

مقدمه

همه ما، نیازهای کوچک (طبیعی) و بزرگی (فراطبیعی) داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آن‌ها جست‌وجو می‌کنیم، رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین این نیازها می‌دانیم و همواره دنبال برنامه‌ای هستیم که بتواند ما را به بهترین شکل، در برآورده ساختن این نیازها یاری کند.

• احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

• این مکتب‌ها با ادعای رساندن بشر به سعادت، برنامه‌های گوناگونی را ارائه داده‌اند، اما ...

سؤال آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل، برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت‌های آگاهی انسان در مورد امور مهم زندگی اش، عقل به تنهایی نمی‌تواند برنامه‌ای تضمینی برای سعادت ارائه دهد.

سؤال یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

جواب ۱ کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲ همه جانبه باشد.

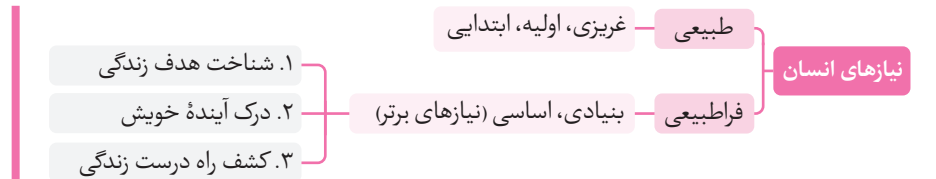
سؤال آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را در بر بگیرد، کامل است؟

جواب خیر، بُعد روحانی انسان که در آخرت به حیثیتش ادامه می‌دهد، نیازمند توشه مسیر است و باید به آن نیز توجه شود.

سؤال آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت عمر انسان و تعداد راه‌های پیشنهادی زیاد که نیازمند تجربه و آزمون اند، باید به یک پاسخ کاملاً درست و قابل اعتماد عمل کرد.

انواع نیازهای انسان

نیازهای طبیعی و غریزی

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب: «الماء»، هوا، غذا و پوشاک.

خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده (حکمت الهی) و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است (هدایت تکوینی).

مثال در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

تذکره: حواست باشه !

آیات مرتبط با نیازهای طبیعی و غریزی «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» و «لِيُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا» می‌باشند.

نیازهای برتر، اساسی، بنیادین و فراطبیعی

اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. برخی از این نیازها عبارتند از: ۱ شناخت هدف زندگی ۲ درک آینده خویش ۳ کشف راه درست زندگی.

تذکره: حواست باشه !

۱ نیازهای برتر، از نوع سؤال‌اند (نه پاسخ)؛ زیرا باید به آن‌ها پاسخ داد.

۲ رسیدن به پاسخ نیازهای برتر، دل مشغولی انسان را به آرامش تبدیل می‌کند و حرکت به سوی پاسخ کافی نیست.

۱. شناخت هدف زندگی

انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟
او می‌داند که اگر ۱ هدف حقیقی خود را نشناسد یا ۲ در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. (اتلاف عمر) و چنین کسی در حقیقت، «سرمایه وجودی خود» را از بین برده است.

ایستگاه آیه - شوری، ۴۵

در حقیقت، زیانکاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ

سؤال ۱ زیانکاران حقیقی چه کسانی هستند؟

۲ این آیه به بی‌توجهی به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آنان که به خودشان زیان رساندند.

۲ شناخت هدف زندگی

۱. هدایت براساس غریزه، فطرت، ذات، درون، طبیعت و نهاد هر موجودی است. مثلاً «عقل» برای انسان هدایت تکوینی (عمومی) است.

مکارم الاخلاق - ایستگاه حدیث

به همین خاطر امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که: «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»

سؤال ۱ امام سجاد (ع) از خداوند می‌خواهد که زندگی‌اش صرف چه هدفی شود؟

۲ کلام امام سجاد (ع) درباره اختصاص عمر به چیزی که برای آن آفریده شده است، کدام نیاز برتر را می‌رساند؟

پاسخ ۱ زندگانی به چیزی اختصاص یابد که برای آن آفریده شده است. (صرف زندگی برای هدفی که برای آن آفریده شده)

۲ شناخت هدف زندگی

تلنگر: حواست باشه

به نیاز «شناخت هدف زندگی»، «برای چه زیستن» یا «چرا زیستن» هم گفته می‌شود.

۲. درک آینده خویش

• انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌رو است که: «آینده او چگونه است؟»، «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

دیوان شمس، مولوی - ایستگاه شعر

روزها فکر من این است و همه شب سختم که چرا غافل از احوال دل خویشتنم

از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

سؤال ۱ کدام پیام از بیت اول برداشت می‌شود؟

۲ کدام نیازهای برتر در بیت دوم یاد شده‌اند؟

پاسخ ۱ دل مشغولی و دغدغه ناشی از سؤال‌های مربوط به نیازهای برتر

۲ شناخت هدف زندگی (در مصراع اول) و درک آینده خویش (در مصراع دوم)

۳. کشف راه درست زندگی

• راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ بنابراین در این فرصت تکرار نشدنی، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی، به هدف خلقت (قرب الهی) برسد.

• بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟

تلنگر: حواست باشه

چگونه زیستن ← راه درست زندگی

چرا زیستن ← شناخت هدف زندگی

تلنگر: حواست باشه

کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)، تنها دغدغه انسان‌های فکور و خردمند نیست، بلکه دغدغه دیگر آن‌هاست. در واقع هر سه نیاز برتر، دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است.

ایستگاه آیه - عصر، ۱ تا ۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*
 وَالْعَصْرِ* إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ*، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر.
 سوگند به زمان، همانا [نوع] انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده‌اند
 و کارهای شایسته انجام داده‌اند و به حق و صبر سفارش کرده‌اند.

سؤال ۱ کدام قسم خدا، بیانگر اهمیت عمر آدمی است؟
۲ راه خروج از خسران زندگی در قرآن کریم چه چیزی معرفی شده است؟
۳ گذر عمر و اتلاف زمان در قرآن به چه چیزی تعبیر شده است؟

پاسخ ۱ سوگند به زمان   **۲** ایمان، عمل صالح، سفارش به حق و صبر   **۳** زیان کاری (خُسْر)

تدبر در قرآن

در آیات سوره عصر تدبر کنید و با کمک دوستان خود، به سؤالات پاسخ دهید.

۱. خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
 به عصر سوگند خورده است و به دلیل اهمیت بهره‌وری از زمان است. در تفاسیر، معنای عصر به مطلق «زمان» و «دوران تاریخ بشر» یا بخشی از زمان مانند عصر ظهور اسلام و قیام پیامبر اکرم (ص) یا عصر قیام حضرت مهدی (عج) اشاره شده است؛ ولی مناسب‌تر همان عصر به معنای زمان و تاریخ بشر است، چرا که سوگندهای قرآن همواره متناسب با مطلبی است که سوگند به خاطر آن یاد شده و مسلم است که خسران انسان‌ها در زندگی، نتیجه گذشتن زمان عمر آن‌ها است و در همه ادوار و اعصار، این خسران، مصداق دارد.

۲. چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟
 از دست رفتن سرمایه و وجودی انسان که همان عمرش است. انسان چه بخواهد چه نخواهد ساعت‌ها، ایام و سال‌های عمر او به سرعت می‌گذرد، نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توان و قدرت او کاسته می‌شود. از نظر جهان بینی اسلام، دنیا یک بازار تجارت است؛ همان‌گونه که در حدیثی از امام هادی (ع) می‌خوانیم: «دنیا بازاری است که جمعی در آن سود می‌برند و جمع دیگری زیان.» همه در این بازار بزرگ زیان می‌کنند، مگر یک گروه که برنامه آن‌ها در آیه سوم بیان شده است.

۳. چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟
 کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: هر یک از آیات زیر به کدام یک از نیازهای برتر انسان اشاره دارد؟
 (أ) ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾   (ب) ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾

۲ | صحیح / غلط: سؤال «خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است» به «درک آینده خویش» اشاره دارد.

۳ | جای خالی: نیازهای برتر، نیازهایی است که برآمده از ..... است که خداوند به انسان عطا کرده است.

۴ | پاسخ کوتاه: سؤال «چرا زیستن» به کدام نیاز بنیادین انسان اشاره دارد؟

۵ | چندگزینه‌ای: چه کسی در حقیقت، سرمایه وجودی خود را از بین برده است؟
 ۱) انسانی که از سطح زندگی روزمره فراتر نرود و در افق بالاتر نیندیشد.
 ۲) انسانی که هدف حقیقی خود را شناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود.

۶ | کشف ارتباط: هر یک از موارد سمت راست به کدام مورد از سمت چپ مرتبط است؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است).

آ. چگونه زیستن؟	۱. درک آینده خویش
ب. انسان می‌خواهد بداند که برای چه زندگی می‌کند؟	۲. نیازهای فراطبیعی
پ. زاد و توشه سفر به آخرت چیست؟	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شناخت هدف زندگی

۷ | پاسخ تشریحی: چه چیزی سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟

پاسخ ۱.۱ شناخت هدف زندگی   (ب) کشف راه درست زندگی

۲. صحیح
 ۳. سرمایه‌های ویژه‌ای
 ۴. شناخت هدف زندگی
 ۵. گزینه «۲»
 ۶. آ ← ۳   ب ← ۴   پ ← ۱
 ۷. احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت انسان را تضمین کند.

اهمیت نیازهای برتر

- سؤال‌هایی از قبیل چیستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی». دغدغه انسان‌های جست‌وجوگری است که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته، ۱ ارزش قائلند و ۲ نمی‌خواهند این **موهبت یگانه و تکرارناپذیر** را هدر دهند.
- این یک دغدغه و دل‌مشغولی مقدس است؛ زیرا نشان‌دهنده ۱ بیداری و هوشیاری انسان و ۲ توجه وی به ارزش زندگی و ۳ آگاهی از زیانی است که یک زندگی به هدف را تهدید می‌کند.
- غفلت و بی‌توجهی به این سوال‌ها آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که ۱ دیگر کاری از او ساخته نیست و ۲ زمان جبران سپری شده است. (زیرا سرمایه عمر خود را از دست داده است.)

حافظ - ایستگاه شعر

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش کی روی، ره ز که پرسی، چه کنی، چون باشی؟
سؤال ۱ مصراع اول بیت، به کدام سرمایه اشاره دارد؟ ۲ کدام دسته از نیازهای بشر مورد توجه این بیت است؟
پاسخ ۱ عمر محدود و گذران انسان ۲ نیازهای برتر (چیستی هدف انسان، آینده او و راه درست زندگی)

- مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تاکنون، به این سؤال‌ها، پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داخل است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیش‌تر شده است.

پاسخ به سؤال‌های اساسی

- پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:
- الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛** زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی‌که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.
- ب) همه‌جانبه باشد؛** به طوری‌که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی، جداگانه برنامه‌ریزی کرد.
- با توجه به این دو ویژگی، کسی (خدا) می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که:
- ۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
  - ۲ هم چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

فعالیت کلاسی

سؤال با توجه به توضیحات، بررسی کنید که: ۱ آیا عقل انسان به‌تنهایی می‌تواند به این سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟ ۲ آیا انسان به‌تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟
پاسخ ۱ کسی می‌تواند انسان را در جهت پاسخگویی درست به نیازهای برتر رهنمون کند که آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او، چگونگی زندگی در جهان آخرت و ارتباط آخرت با دنیا داشته باشد. اما با توجه به این‌که دستگاه تفکر و اندیشه انسان دارای محدودیت است و نیز از طریق علوم بشری نمی‌تواند اطلاعات مذکور را به‌طور کامل و دقیق بگیرد، پس نمی‌تواند به نیازهای برتر پاسخ کامل و جامع دهد. هر انسانی از همان ابتدای جوانی نیازمند برنامه کامل زندگی و پاسخ به نیازهای برتر است. اگر انسانی بخواهد خودش به جست‌وجوی پاسخ برخیزد، سال‌های متمادی از عمر خود را باید صرف تحقیق و مطالعه کند و باز هم به پاسخ کامل نمی‌رسد، حتی اگر هم برسد، بخش عمده عمر خود را از دست داده است و تازه باید حرکت را آغاز کند، یعنی بیش‌تر عمر خود را تلف کرده است. اما اگر خداوند این برنامه را از ابتدا برای انسان آماده کرده باشد، هر انسانی می‌تواند از همان آغاز جوانی قدم در راه سعادت بگذارد و از تمام ظرفیت عمر خود برای کسب کمالات استفاده کند؛ اما کسی که چنین نکند و خودش دست به جست‌وجو بزند، آخرش خواهد گفت: جوانی شمع ره کردم که جویم زندگانی را نجستم زندگانی را و گم کردم جوانی را
۲ از آن‌جاکه طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی‌تواند به‌تنهایی به آن‌ها پاسخ دهد، نمی‌تواند به‌تنهایی مسیر سعادت خویش را طراحی نماید.

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: بر اساس آیات سوره عصر، کسانی که از خسران و زیان در امان اند، چند ویژگی و شرط را باید داشته باشند؟
- ۲ | صحیح / غلط: یکی از ویژگی های پاسخ سؤال های اساسی این است که باید همه جانبه باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- ۳ | جای خالی: با توجه به دو ویژگی پاسخ مناسب به سؤالات اساسی، کسی می تواند پاسخ صحیح را بدهد که آگاهی کاملی از ..... و جایگاهش در نظام هستی داشته باشد.
- ۴ | چندگزینه ای: این که راه های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون اند، به کدام ویژگی پاسخ به سؤالات اساسی اشاره دارد؟
 (۱) همه جانبه باشد. (۲) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
- ۵ | پاسخ تشریحی: چرا دغدغه های چیرستی هدف انسان و آینده او مقدس هستند؟

پاسخ ۴.۱ ویژگی (۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش به حق ۴- سفارش به صبر)

۲. غلط (همه جانبه باشد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه ریزی کرد).

۳. خلقت انسان

۴. گزینه «۲»

۵. زیرا نشان دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زبانی است که یک زندگی بی هدف را تهدید می کند.

شیوه هدایت خداوند

- حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.
- سؤال اکنون این سؤال مطرح می شود که: آیا خداوندی که در دستگاه عظیم خلقت به نیازهای طبیعی و غریزی انسان پاسخ داده، انسان را در وادی نیازهای برتر و متعالی سرگردان رها کرده است؟ یا او را در این زمینه نیز راهنمایی و هدایت نموده است؟
- جواب هر مخلوقی، متناسب با ویژگی هایی که خداوند در وجودش قرار داده است، هدایت می شود. انسان نیز بر اساس سرمایه های ویژه ای که دارد هم چون توانایی تفکر و قدرت اختیار مورد هدایت واقع می شود. با تفکر در برنامه هدایت خود که خداوند از طریق پیامبران برای آن ها فرستاده است، آن را انتخاب می کند و به هدف خود در خلقت می رسد.
- خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. ۱ او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می کند و ۲ برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می فرماید. ۳ پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

ایستگاه آیه - طه، ۵۰

... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْفَهُ وَ تَمَّ هَدَى

... گفت: پروردگار ما همان کسی است که آفرینش هر چیزی را به او بخشیده، سپس [او را] هدایت کرده است.

- سؤال ۱ خداوند پس از خلقت موجودات چه کاری برای آنان می کند؟
- ۲ با توجه به این آیه، هدایت چگونه اصلی در نظام خلقت است؟
- ۳ کدام اصل عام و همگانی در آیه بیان شده است؟
- پاسخ ۱ هدایت همه آن ها
- ۲ یک اصل عام و همگانی
- ۳ هدایت

- خداند همه مخلوقات را هدایت می کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.
- خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی هایی که در وجودشان قرار داده (فطرت)، هدایت می کند. (هدایت خاص مخلوقات)
- انسان نیز که سرمایه های ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.
- یکی از این سرمایه ها، ۱ توانایی تعقل و تفکر و سرمایه دیگر: ۲ قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ انسان، ابتدا درباره هر کاری تفکر (استدلال) می کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می رساند، آن را انتخاب می کند و انجام می دهد.

۱. برای مثال، زنبور عسل که ساختمان بدنی ویژه ای دارد و برای تولید عسل باید مکان مخصوصی را تهیه کند؛ خداوند او را هدایت می کند تا آن کندوی مخصوص را بسازد. (سوره نحل، آیه ۶۸)

تلنگر: حواست باشه!

مراحل انجام فعالیت اختیاری انسان:

۱. تفکر (استدلال) ← ۲. تشخیص مفید بودن و رساندن به هدف ← ۳. انتخاب (گزینش) ← ۴. انجام و اجرا

تناسب هدایت الهی با ویژگی‌های انسان

- هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد (متناسب با این دو سرمایه است)؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان (دین) را از طریق پیامبران می‌فرستد؛ این برنامه که در برگرفته پاسخ به سؤالات بنیادین است، توسط رسولان به مردم ابلاغ می‌شود تا انسان با ۱ تفکر در این برنامه و ۲ پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، ۳ با اختیار خود، این برنامه را انتخاب کند و ۴ در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است (تقرب الهی)، برسد.
- انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود. (پاسخ به کشف راه درست زندگی)

ایستگاه حدیث - (اصول کافی)

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر (احسن) می‌پذیرند که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند، و آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان‌های الهی دانانترند (اعلم) و آن کس که عقلش کامل‌تر است (اکمل) رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است (اعلی - ارفع)».

سؤال ۱ امام کاظم (ع) خطاب به هشام، هدف انحصاری ارسال رسولان را چه چیزی معرفی نمود؟

۲ طبق کلام امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر (احسن) می‌پذیرند؟

۳ مطابق کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه بالاتری (اعلی) در دنیا و آخرت دارد؟

۴ چه کسانی به فرمان‌های الهی دانانترند؟ (اعلم)

۵ با توجه به فرمایش حضرت موسی بن جعفر (ع) معرفت برتر چه ثمره‌ای خواهد داشت؟

پاسخ ۱ تعقل در پیام الهی

۲ آنان که از معرفت برتری (افضل) برخوردارند.

۳ آن کس که عقلش کامل‌تر (اکمل) است.

۴ آنان که در تعقل و تفکر برترند. (افضل)

۵ پذیرش بهتر پیام الهی

- بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند، اما چنان‌که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت. و در آن جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد. (مرتبط با آیه «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»؛ (درس ۲، یازدهم))

تکمیل کنید

- اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند (شرط)، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالاتمان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم. اگر یک پیامبر می‌فرستادی او را اطاعت می‌کردیم.
- خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی (اتمام حجت)، با فرستادن انبیا (ارسال رسولان) فرموده است:

ایستگاه آیه - نساء، ۱۶۵

رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده باشند، تا بعد از آمدن رَسُولًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ... پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد ...

سؤال ۱ خداوند جهت اتمام حجت با انسان‌ها چه اقدامی نموده است؟

۲ فلسفه ارسال رسولان بشارت‌دهنده و هشداردهنده چیست؟

پاسخ ۱ پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده فرستاده است.

۲ اتمام حجت خدا بر مردم

خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده، راه اعتراض و بهانه‌گیری بندگان را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

اندیشه و تحقیق

۱. آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب‌المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
۲. آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
۳. قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی.» این آیه به کدام یک از مفاهیم درس اشاره دارد؟

ایستگاه آیه - زمر، ۴۱

همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی!

- سؤال ۱ کدام سرمایه انسان در این آیه مورد توجه واقع شده است؟
- ۲ در صورت هدایت شدن یا گمراهی، چه سرنوشتی در انتظار انسان است؟
- ۳ خداوند برای هدایت بشر چه امکانی فراهم نموده است؟

- پاسخ ۱ قوه اختیار و انتخاب
- ۲ سود کردن یا به زیان خود عمل کردن
- ۳ کتاب (قرآن) را به حق برای مردم بر پیامبر نازل کرد.

۴. شعر زیر، با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

(سعدی) - ایستگاه شعر

مرد خردمند هنر پیشه را   عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن   با دگری تجربه بردن به کار

- سؤال ۱ بیت اول به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟
- ۲ بیت دوم به کدام ویژگی پاسخ مناسب به نیازهای برتر اشاره می‌کند؟

- پاسخ ۱ کشف راه درست زندگی
- ۲ کاملاً درست و قابل اعتماد بودن

۱. برخی از افراد وقتی با سؤال‌های بنیادین مواجه می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سؤال‌ها نمی‌کنیم. زندگی به هر صورت پیش رود، برای ما تفاوتی ندارد، اما این‌ها نمی‌دانند که روزی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند؛ بنابراین انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد، چون پاسخگویی مناسب به نیازهای برتر (بنیادین)، سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها، شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب او خواهد کرد.

۲. راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است؛ به طور مثال، دانه گندم و نوزاد گوسفند، راه معینی را باید بپیمایند تا به کمال خود برسند. نوزاد گوسفند نمی‌تواند بگوید من بنابر نظر و سلیقه خودم شیر نمی‌خورم؛ زیرا اگر شیر نخورد، رشد نمی‌کند و می‌میرد. درحقیقت رشد و نمو بدن انسان و هر موجود دیگری، مکانیسم و قانون خاص خود را دارد و اگر کسی نخواست از این قانونمندی پیروی کند، باید تبعات آن مانند رنج و بیماری را بپذیرد. بعد معنوی انسان نیز همین‌گونه است. رشد آن از راه معین و قانونمندی خاصی تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میزانی که از این قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک‌بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش بگیرد، عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.

۳. این آیه هم به این مسئله می‌پردازد که خداوند برنامه هدایت انسان را توسط پیامبران ارسال می‌کند تا انسان با تفکر در این برنامه و با اختیار خود آن را انتخاب کند و هم به این نکته توجه می‌دهد که انسانی که برنامه‌ای غیر از برنامه خدا را برمی‌گزیند، ضرر می‌کند و قرآن وی را ناسپاس می‌خواند.

۴. کشف راه درست زندگی؛ چرا که شاعر معتقد است انسان باید دو عمر داشته باشد. در عمر اول راه‌های مختلف را تجربه کند و راه درست را انتخاب کند و در عمر دوم نتایج تحقیقات و تجارب آن را به کار ببندد. اما حال که این امکان وجود ندارد، پس باید با انتخاب برنامه درست از منبعی مطمئن به گونه‌ای زندگی کند که در پایان عمر آرزو نکند که کاش عمری دوباره می‌داشت تا از نوانتخاب مسیر می‌کرد و خطاهایش را جبران می‌نمود.

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: در بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
- ۲ | صحیح / غلط: انسان با عقل خود، در پیام الهی تعقل می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نباید‌ها راه صحیح زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود.
- ۳ | جای خالی: خداوند با ..... راه ..... را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- ۴ | پاسخ کوتاه: کدام ویژگی‌های انسان است که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند؟
- ۵ | چندگزینه‌ای: در بیان امام کاظم (ع) چرا خداوند، رسولانش را به سوی بندگان فرستاده است؟
(۱) تا مرتبه آنان در دنیا و آخرت بالاتر رود. (۲) برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ۶ | پاسخ تشریحی: چرا هدایت یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است؟

پاسخ ۱. آنان که در تعقل و تفکر برترند.

۲. صحیح

۳. فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده - اعتراض و بهانه‌گیری

۴. الف) توانایی تفکر و تعقل ب) قدرت اختیار و انتخاب

۵. گزینه «۲»

۶. خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- نیازهای طبیعی و غریزی: انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- نیازهای برتر: نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است.
- اتمام حجت: خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- هدایت، اصل عام و همگانی: خداوند نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است.
- آفریدگار حکیم: خدا هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.

یادداشت:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس در یک نگاه

نیازهای انسان

نیازهای برتر، اساسی، بنیادین و متعالی

هدایت الهی

شیوه هدایت خداوند

- نیازهای طبیعی و غریزی
  - مانند: آب، هوا، غذا و پوشاک
  - آیه: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾
  - آیه: ﴿لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا﴾
  - پاسخ به این نیازها را خدا، در جهان خلقت آماده کرده و راه آگاه شدن از آنها را به انسان نشان داده است.
- **۱ شناخت هدف زندگی:** برای چه زندگی کردن، اتلاف عمر در صورت نشناختن هدف یا خطا در آن
  - آیه: ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ...﴾
  - دعای امام سجاد (ع): «ایام زندگانی مرا به چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»
- **۲ درک آینده خویش:** باز بودن دفتر زندگی پس از مرگ، زندگی ابدی، نحوه زندگی پس از مرگ، زاد و توشه سفر آخرت
  - شعر: «روزها فکر من این است ... به کجا می‌روم آخر ...»
- **۳ کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن):** ارتباط دقیق با دو نیاز دیگر، از دغدغه‌های انسان فکور و خردمند است به دلیل یک بار تجربه کردن زندگی در دنیا
  - شعر: مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
  - آیه: ﴿وَالْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾
  - آیه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾
- اهمیت نیازهای برتر: این سؤال‌ها، دغدغه مقدس انسان‌های جست و جوگری است که برای خود و فرصت زندگی ارزش قائل‌اند.
  - **۱ کاملاً درست و قابل اعتماد:** پاسخ احتمالی نیازمند تجربه است. عمر محدود برای تجربه راه‌های پیشنهادی زیاد، کافی نیست.
  - **۲ همه جانبه:** ابعاد مختلف ارتباط کامل و تنگاتنگی باهم دارند و نمی‌توان برای هر یک برنامه‌ای جداگانه داشت.
  - **۱ آگاهی کامل از ابعاد انسان**
  - **۲ دانستن سرنوشت پس از مرگ**
- **۱** هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌های وجودشان هدایت می‌کند.
- **۲** خداوند، آفریدگاری حکیم است که هیچ مخلوقی را بدون هدایت به سوی هدفی معین رها نکرده است و هدایت یک اصل عام و همگانی است. آیه: ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى...﴾
- **۳** هدایت خداوند برای انسان، از مسیر دو ویژگی تفکر و اختیار می‌گذرد:
  - الف) انسان ابتدا درباره هر کاری تفکر می‌کند و در صورت تشخیص مفید بودن و به هدف رساندن، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.
  - ب) انسان با عقل خود در «پیام الهی» که از طریق پیامبران می‌رسد، تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.
  - حدیث امام کاظم (ع): «خداوند رسولانش را نفرستاد، جز برای تعقل در پیام الهی ...»
  - **۴** رابطه عقل و وحی: در کنار هم می‌توانند پاسخگوی سؤال‌های اساسی انسان باشند.
  - البته انسان با داشتن اختیار می‌تواند هدایت الهی را برگزیند و یا راه‌های دیگر را انتخاب کند.
  - **۵** اتمام حجت الهی بر بندگان با ارسال رسولان برای این‌که بهانه و دستاویز و دلیلی نباشد: آیه: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾

سؤالات تشریحی

درس اول: هدایت الهی

الف تدبر در آیات قرآن و حدیث

۱. آیه شریفه ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ درباره چه موضوعی است؟
۲. مطابق با آیه شریفه ﴿لِيُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا﴾: «به وسیله آن سرزمین مرده را زنده گردانیم» عامل حیات بخش جهان مادی چیست؟
۳. بنابر آیه شریفه ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
(ا) کدام نیاز برتر را مطرح می‌سازد؟
(ب) مقصود از زیان حقیقی چیست؟
۴. با عنایت به آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید.
(ا) این آیه خطاب به چه کسانی است؟
(ب) نتیجه اجابت رسول خدا (ص) چیست؟
۵. فرموده امام سجاد (ع): «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به کدام نیاز بنیادی و اساسی انسان اشاره دارد؟
۶. با توجه به آیات سوره عصر: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید.
(ا) خداوند به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
(ب) چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟
(پ) چه کسانی دچار خسران و زیان نمی‌شوند؟
۷. طبق آیه شریفه ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾:
(ا) به کدام اصل اشاره دارد؟
(ب) چرا خلقت و هدایت خداوند را برای هر چیزی می‌داند؟
۸. در کلام موسی بن جعفر (امام کاظم (ع)) به شاگرد برجسته‌اش هشام بن حکم، علت ارسال رسولانش به سوی بندگان را چه فرموده‌اند؟
۹. طبق سخن امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
۱۰. به بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
۱۱. در کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟
۱۲. با توجه به آیه شریفه ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَتْلُوَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
(ا) چه موضوعاتی از این آیه قابل برداشت است؟
(ب) منظور از «حجة» در این آیه چیست؟
۱۳. ترجمه آیه «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی.»:
(ا) به کدام ویژگی انسان اشاره دارد؟
(ب) سود یا زیان رساندن به خود را در گرو چه چیزی معرفی می‌کند؟

ب صحیح / غلط

۱۴. انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌کند.
۱۵. اجابت دعوت خدا و رسول، نتیجه بخشیدن زندگی نیکو است.
۱۶. انسان‌ها رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین نیازهای کوچک و بزرگ خود می‌دانند.
۱۷. انسان، هم چون سایر موجودات، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
۱۸. خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده ولی راه آگاهی از آن‌ها را به انسان نداده است.
۱۹. نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی نمی‌شود.
۲۰. سؤال «انسان برای چه زندگی می‌کند» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۱. سؤال «خوشبختی انسان در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است» مربوط به «درک آینده خویش» است.

۲۲. سؤال «چگونه زیستن» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۳. دغدغه کشف راه درست زندگی از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و آن را تجربه می کند.
۲۴. پاسخ ها به سؤال های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا انسان ابعاد مختلف دارد.
۲۵. پاسخ ها به سؤالات اساسی باید همه جانبه باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
۲۶. مصرع «به کجا می روم آخر نمایی وطنم» درباره نیاز درک آینده خویش است.
۲۷. انسان ابتدا درباره هر کاری تفکر می کند؛ اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می رساند آن را انتخاب می کند.
۲۸. انسان با قلب خود در پیام الهی تفکر می کند، و با کسب معرفت و تشخیص باید ها و نبایدها راه صحیح زندگی را می یابد.
۲۹. با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت.
۳۰. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» درباره شناخت هدف زندگی است.
۳۱. حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.
۳۲. خداوند همه مخلوقات را هدایت می کند، و شیوه هدایت مخلوقات یکسان است.

ج جای خالی

۳۳. انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای ..... و ..... دارد.
۳۴. خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی را در عالم طبیعت ..... کرده و قدرت ..... از آن ها را نیز به انسان داده است.
۳۵. اگر انسان ..... خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، ..... خود را از دست داده است.
۳۶. سؤال «نحوه زندگی انسان پس از مرگ چگونه است» اشاره به نیاز ..... دارد.
۳۷. دغدغه ..... از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می کند.
۳۸. پاسخ به سؤال های اساسی باید ..... باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
۳۹. انسان که ..... ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.
۴۰. هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی ..... و ..... می گذرد.
۴۱. با کنار هم قرار گرفتن ..... و ..... می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت.
۴۲. خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت دهنده و بیم دهنده راه ..... و ..... بندگان را بسته است.
۴۳. نیازهای برتر انسان برآمده از ..... است که خداوند به انسان عطا کرده است.
۴۴. خداوند همه مخلوقات را ..... می کند، اما شیوه ..... مخلوقات ..... است.
۴۵. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می شود؟» مربوط به نیاز ..... است.

د سؤالات پاسخ کوتاه

۴۶. سؤال «چرا زیستن؟» یا همان «برای چه زندگی می کند؟» اشاره به کدام نیاز دارد؟
۴۷. چه چیزی سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟
۴۸. انسان دارای چه نیازهایی است؟
۴۹. اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی دارد؟
۵۰. سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به کدام نیاز برتر انسان اشاره دارد؟
۵۱. بیت «از کجا آمده ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می روم آخر نمایی وطنم» به کدام نیازهای برتر اشاره دارد؟
۵۲. دغدغه کشف راه درست زندگی و چگونه زیستن از چه جهتی جدی است؟
۵۳. دو ویژگی پاسخ به سؤال های اساسی را بنویسید.

۵۴. اینکه خدای جهان آفریدگاری حکیم است، به چه معناست؟
۵۵. چرا شیوه هدایت انسان از سایر مخلوقات متمایز است؟
۵۶. کدام ویژگی‌ها سبب شده که شیوه هدایت انسان متفاوت باشد؟
۵۷. هدایت خداوند برای انسان از طریق کدام ویژگی‌ها می‌گذرد؟
۵۸. اگر انسان هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند را برگزیند چه ویژگی پیدا می‌کند؟
۵۹. بیت «مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» به کدام نیاز انسان اشاره دارد؟
۶۰. نیازهای برتر انسان را نام ببرید؟
۶۱. نیازهای اساسی انسان به تدریج به چه چیزی تبدیل می‌شوند؟
۶۲. دعای پیوسته امام سجاد (ع) اختصاص یافتن ایام زندگانی‌اش به چه اموری است؟

ه چند گزینه‌ای

۶۳. چرا نیاز به کشف راه درست زندگی، دغدغه‌ای جدی است؟
- (۱) انسان با فراتر رفتن از سطح زندگی روزمره و اندیشیدن در افق بالاتر، خود را با آن روبه‌رو می‌بیند.
(۲) انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
۶۴. از آن‌جا که عمر محدود آدمی برای تجربه کردن راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون کافی نیست، باید پاسخ به نیازهای اساسی دارای کدام ویژگی باشد؟
- (۱) جامع و همه‌جانبه بودن
(۲) کاملاً درست و قابل اعتماد بودن
۶۵. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود» مؤید کدام نیاز اساسی انسان است؟
- (۱) درک آینده خویش
(۲) کشف راه درست زندگی
۶۶. بر اساس آیات سوره عصر، رهایی از خسران و زیان دارای چند شرط است؟
- (۱) ۲ شرط
(۲) ۴ شرط
۶۷. در چه صورت انسان سرمایه وجودی خود را از دست داده است؟
- (۱) اگر دغدغه چگونه زیستن را جدی نداند.
(۲) اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا دچار خطا شود.
۶۸. در کلام امام موسی کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
- (۱) رتبه آن‌ها در دنیا و آخرت بالاتر است.
(۲) از معرفت برتری برخوردار باشند.
۶۹. اگر کسی هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی را به دنبال خواهد داشت؟
- (۱) عمر خود را از دست می‌دهد.
(۲) نمی‌تواند مسیر سعادت خود را طراحی کند.
۷۰. با کنار هم قرار گرفتن کدام یک می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت؟
- (۱) عقل و اختیار
(۲) عقل و وحی
۷۱. حدیث شریف امام سجاد (ع) که می‌فرماید: «خدا یا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» مؤید کدام نیاز برتر انسان است؟
- (۱) شناخت هدف زندگی
(۲) درک آینده خویش
(۳) کشف راه درست زندگی
۷۲. ابیات زیر بیانگر کدام نیاز برتر انسان می‌باشد و با پیام کدام آیه شریفه مرتبط است؟
- مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن / با دیگری تجربه بردن به کار
- (۱) کشف راه درست زندگی - «رُشَلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
(۲) درک از آینده خویش - «رُشَلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
(۳) کشف راه درست زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»
(۴) درک از آینده خویش - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»

(انسانی ۹۸)

۹ کشف ارتباط

۷۳. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. چرا زیستن؟	۱. کشف راه درست زندگی
ب. چگونه زیستن؟	۲. شناخت هدف زندگی
پ. زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟	۳. جامع و همه جانبه بودن
	۴. درک آینده خویش

۷۴. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. عقل کامل تر	۱. برخورداری از معرفت برتر
ب. بهتر پذیرفتن پیام الهی	۲. داناتر بودن نسبت به فرمان های الهی
پ. برتری در تعقل و تفکر	۳. تعقل کردن در پیام الهی
	۴. بالاتر بودن رتبه در دنیا و آخرت

۷۵. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. به کجا می روم آخر نمایی وطنم	۱. درک آینده خویش
ب. عمر دو بایست در این روزگار	۲. شاگرد امام صادق (ع)
پ. هشام بن حکم	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شاگرد امام کاظم (ع)

ز تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۷۶. اتمام حجت:
۷۷. نیازهای برتر:
۷۸. اصل عام و همگانی هدایت:

ح سؤالات پاسخ بلند

۷۹. از نیازهای انسان «شناخت هدف زندگی» را توضیح دهید.
۸۰. از نیازهای اساسی انسان «درک آینده خویش» را بیان کنید.
۸۱. از نیازهای بنیادی انسان «کشف راه درست زندگی» را توضیح دهید.
۸۲. چرا سرگردانی انسان امروز درباره سؤال های اساسی خود، بیشتر از گذشته شده است؟
۸۳. چرا سؤال هایی از قبیل چيستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی» دغدغه و دل مشغولی مقدس هستند؟
۸۴. بیت «کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش / کی روی، ره ز که پرسى چه کنى چون باشى؟» به چه نکته ای توجه می دهد؟
۸۵. پاسخ به سؤال های اساسی باید چند ویژگی داشته باشد؟ توضیح دهید.
۸۶. با توجه به ویژگی های سؤال های اساسی چه کسی می تواند پاسخ صحیح آن را بدهد؟
۸۷. وقتی می گوئیم هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می گذرد، یعنی چه؟
۸۸. اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند انسان در قیامت چه می تواند بگوید؟
۸۹. انواع نیازهای انسان را توضیح دهید.

۳

بخش

پاسخنامه

۲۶	صحیح
۲۷	صحیح
۲۸	غلط (انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند).
۲۹	صحیح
۳۰	غلط (درباره نیاز کشف راه درست زندگی است).
۳۱	صحیح
۳۲	غلط (خداوند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است).
۳۳	طبیعی - غریزی
۳۴	آماده - آگاه شدن
۳۵	هدف حقیقی - عمر
۳۶	درک آینده خویش
۳۷	کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)
۳۸	کاملاً درست و قابل اعتماد
۳۹	سرمایه‌های
۴۰	تفکر - اختیار
۴۱	عقل - وحی
۴۲	اعتراض - بهانه‌گیری
۴۳	سرمایه‌های ویژه‌ای
۴۴	هدایت - هدایت - متفاوت
۴۵	درک آینده خویش
۴۶	شناخت هدف زندگی
۴۷	احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند.
۴۸	نیازهای طبیعی و غریزی و نیازهای فراطبیعی و برتر
۴۹	عمر خود را از دست داده است.
۵۰	درک آینده خویش
۵۱	مصراع اول به «شناخت هدف زندگی» و مصراع دوم به «درک آینده خویش» اشاره دارد.
۵۲	از آن جهت که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
۵۳	۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
۵۴	۲- همه‌جانبه باشد.
۵۴	یعنی خدا هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند.
۵۵	زیرا انسان ویژگی‌هایی دارد که سایر موجودات آن ویژگی‌ها را ندارند.
۵۶	۱- توانایی تعقل و تفکر
۵۶	۲- قدرت اختیار و انتخاب
۵۷	هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد.
۵۸	چون هر برنامه دیگری نمی‌تواند پاسخ درستی به نیازهایش بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت.
۵۹	کشف راه درست زندگی
۶۰	۱- شناخت هدف زندگی
۶۰	۲- درک آینده خویش
۶۰	۳- کشف راه درست زندگی

۱	آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان مادی است.
۲	منظور «آب» است که به وسیله آن سرزمین مرده زنده می‌شود.
۳	آشناخت هدف زندگی
۳	اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است و چنین کسی در حقیقت، سرمایه وجودی خود را از بین برده است.
۴	آ خطاب به مؤمنان
۴	زندگی حقیقی و نیکو، نتیجه اجابت خدا و رسول (ص) است.
۵	شناخت هدف زندگی
۶	آ به عصر و زمان سوگنده خورده است و اهمیت آن را می‌رساند و خسران انسان در زندگی نتیجه گذشتن زمان عمر آن‌هاست که در همه ادوار و اعصار این زبان، مصداق دارد.
۶	از دست دادن سرمایه وجودی انسان که همان عمرش است.
۶	کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.
۷	آ هدایت که یک اصل عام و همگانی است.
۷	زیرا خدای جهان، آفریدگاری حکیم است که نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.
۸	برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
۹	آن که از معرفت برتری برخوردار باشد.
۱۰	آنان که در تعقل و تفکر برترند.
۱۱	آن کس که عقلش کامل تر است.
۱۲	آ هدایت الهی به وسیله پیامبران بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده است و بعد از آمدن پیامبران حجت بر انسان تمام می‌شود.
۱۲	حجت به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی برای انسان قرار نمی‌دهد و حجت را بر آنان تمام می‌کند.
۱۳	آ قوه اختیار و انتخاب
۱۳	هدایت یا گمراه شدن
۱۴	صحیح
۱۵	غلط (بخشیدن زندگی نیکو نتیجه اجابت خدا و رسول است، نه برعکس)
۱۶	صحیح
۱۷	صحیح
۱۸	غلط (به انسان قدرت آگاه شدن به آن‌ها را داده است).
۱۹	صحیح
۲۰	غلط (این سؤال مربوط به «شناخت هدف زندگی» است).
۲۱	صحیح
۲۲	صحیح
۲۳	صحیح
۲۴	غلط (زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست).
۲۵	غلط (زیرا باید به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا انسان ابعاد مختلفی دارد).

۸۲ | مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تاکنون، به این سؤال‌ها پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داغ است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیشتر شده است.

۸۳ | زیرا نشان‌دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زیانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.

۸۴ | غفلت و بی‌توجهی به سؤال‌های اساسی انسان، آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که دیگر کاری از او ساخته نیست و زمان جبران سپری شده است.

۸۵ | پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون است ۲- همه‌جانبه باشد، به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی پیوند کامل و تنگاتنگی با هم دارند نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۸۶ | با توجه به ویژگی‌های پاسخ به سؤال‌های اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که: ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد ۲- همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

۸۷ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین است از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

۸۸ | از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالاتمان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم اگر یک پیامبر می‌فرستادی او را اطاعت می‌کردیم.

۸۹ | انسان دارای دو نیاز است: ۱- نیازهای طبیعی و غریزی مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک که خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است ۲- نیازهای برتر و آن زمانی است که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند، نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است، پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

درس ۲ | تداوم هدایت

۹۰ | دین واحد الهی (که متناسب با فطرت مشترک انسان‌هاست).

۹۱ | اسلام (به معنای تسلیم خدا بودن)

(ب) با دین واحد نازل شده بر پیامبر اسلام (ص) - به دلیل رشک و حسادت
۹۲ | یکتاپرست، حق‌گرا و مسلمان به معنای تسلیم خدا بود.

(ب) پیرو آیین خود، مسیحی یا یهودی می‌پنداشتند.

۹۳ | رشد تدریجی سطح فکر مردم

(ب) سطح فهم و درک مردم زمان خود

۶۱ | این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤالاتی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

۶۲ | به چیزی که انسان برای آن آفریده شده است.

۶۳ | گزینه «۲»

۶۴ | گزینه «۲»

۶۵ | گزینه «۱»

۶۶ | گزینه «۲» ۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش یکدیگر به حق ۴- سفارش یکدیگر به صبر

۶۷ | گزینه «۲»

۶۸ | گزینه «۲»

۶۹ | گزینه «۱»

۷۰ | گزینه «۲»

۷۱ | گزینه «۱»

۷۲ | گزینه «۳»

۷۳ | آ ۲ (ب) ۱ (پ) ۴

۷۴ | آ ۴ (ب) ۱ (پ) ۲

۷۵ | آ ۱ (ب) ۳ (پ) ۴

۷۶ | خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است. بنابراین خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿رُشَلًّا مَّبْشِرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾

۷۷ | نیازهای برتر برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است که پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند مانند شناخت هدف زندگی، درک آینده خویش، کشف راه درست زندگی

۷۸ | خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

۷۹ | انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

۸۰ | انسان با این سؤال مهم و اساسی روبه‌روست که «آینده او چگونه است؟» «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

۸۱ | راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است، این دغدغه از این جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند، بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد.